

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

عدل الهی

www.ketab.ir

استاد شهید آیت الله مطهری

۱۳۵۸-۱۲۹۸

مطهری، مرتضی، ۱۳۵۸-۱۲۹۸.
عدل الهی / مرتضی مطهری - تهران: صدرا، ۱۳۷۱
ص ۳۲۰

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.
کتابنامه به صورت زیر نویس.

ISBN: 978-964-5600-21-9

۲۹۷/۴۲

۲۹۷/۴۸

*م ۷۱-۱۴۳۳/۷۷

شابک:

۱. عدل الهی. الف. عنوان.

BP ۲۱۹/۳/م ۶ع ۴

۱۳۷۱

کتابخانه ملی ایران

کتابخانه ملی ایران

www.ketab.ir

عدل الهی

نویسنده: استاد شهید آیت الله مرتضی مطهری

نوبت چاپ: پنجاه و نهم / آبان ۱۴۰۲ مطابق ربیع الثانی ۱۴۴۵

تعداد: ۱۵۰۰ نسخه

بها: ۱۵۹/۰۰۰ تومان

حروفچینی، لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مؤسسه چاپ فجر (۱۰۰۱۳۹۵). تلفن: ۳۳۱۱۹۷۹۶

ناشر: انتشارات صدرا (باکسب اجازه از شورای نظارت بر نشر آثار استاد شهید)

کلیه حقوق چاپ و نشر مخصوص ناشر است.

● تهران: شعبه ۱: خیابان ناصرخسرو، مقابل دارالفنون، کوچه دکتر مسعود - تلفن: ۳۳۹۱۵۱۳۰

شعبه ۲: خیابان انقلاب - بین خیابان دانشگاه و ابوریحان، پلاک ۱۱۶۴ - تلفن: ۶۶۴۶۱۰۸۶

● قم: شعبه ۱: خیابان ارم - تلفن: ۳۷۷۳۱۵۲۲ ● شعبه ۲: مجتمع ناشران قم - تلفن: ۳۷۸۴۷۵۹۵

پایگاه اینترنتی و فروشگاه آنلاین: motahari.org

شابک: ۹-۲۱-۵۶۰۰-۹۶۴-۹۷۸-۹۷۸-۹۶۴-۵۶۰۰-۲۱-۹ ISBN: 978-964-5600-21-9

فهرست مطالب

۱۱	یادداشت ناشر
۱۳	مقدمه
۱۳	عصر ما از نظر دینی و مذهبی
۱۶	نگاهی به مطالب کتاب
۱۸	جبر و اختیار
۱۸	طرح مسئله عدل در بین متکلمین
۱۹	حسن و قبح ذاتی
۲۰	مستقلات عقلیه
۲۱	مسئله غرض و هدف در افعال خدا
۲۳	مشخص شدن صفوف اهل کلام
۲۴	عدل یا توحید؟!۱
۲۵	درگیری اشاعره و معتزله
۲۸	تأثیر کلام اسلامی در فلسفه اسلامی
۲۸	مکتب عقلی شیعی
۳۰	طرح اصل عدل در حوزه فقه
۳۲	جدال اهل حدیث و اهل قیاس
۳۳	روش فقهی شیعی
۳۴	اصل عدل در حوزه‌های اجتماعی و سیاسی
۳۴	سرمنشأ اصلی طرح مسائل گوناگون عدل، قرآن است
۳۸	نظریه کسانی که گرایشهای مختلف درباره عدل را در جهان اسلام از نظر اقتصادی بررسی می‌کنند
۴۳	بخش اول: طرح بحث
۴۳	عدل بشری و عدل الهی
۴۴	اصل عدل در رابطه با مالکیت علی‌الاطلاق خداوند
۴۵	داستان ابوفراس و سیف‌الدوله حمدانی
۴۶	عدل، هدف نبوت و مبنای معاد
	روشها و مشربها در مسئله عدل:
۴۸	۱. مشرب اهل حدیث

۲. مشرب متکلمین اشعری ۴۸
۳. مشرب متکلمین شیعی و معتزلی ۵۰
۴. مشرب حکمای اسلامی ۵۰
۵. مشرب حسی مذهبان ۵۱
- عدل چیست؟ - چهار تعریف برای عدل:
۱. موزون بودن ۵۲
۲. تساوی ۵۴
۳. رعایت حقوق افراد ۵۴
۴. رعایت استحقاقها ۵۶
- کلامی از صدرالمآلهین دربارهٔ عدل به مفهوم فلسفی ۵۷
- ایرادها و اشکالها:
۱. چرا تبعیض وجود دارد؟ ۵۸
۲. فناها و نیستیها برای چیست؟ ۵۹
۳. نقصها و کاستیها ۵۹
۴. آفات و بلاها ۵۹
۵. ایراد بر اصل عنایت الهی و هدفداری در خلقت ۶۰
۶. مسئلهٔ خیر و شر یا دروگانی در هستی ۶۰
- عدل از اصول دین ۶۰
- علت همگانی شدن مسئلهٔ عدل ۶۰
- عدل و حکمت ۶۱
- ثنویت ۶۲
- تقسیم پدیده‌های جهان به نیک و بد ۶۲
- بحثی دربارهٔ زرتشت و اوستا ۶۳
- تأثیر قاطع اسلام در ریشه کن کردن ثنویت از اندیشهٔ ایرانی ۶۵
- بحثی دربارهٔ یکی از اشعار حافظ و اندیشهٔ او ۶۶
- مسئلهٔ شیطان در اسلام ۶۸
- آیا شیطان اسلام مرادف است با دیو یا اهریمن زرتشتی؟ ۶۸
- بدبینی فلسفی ۷۲
- تأثیر ایمان در آرامش روان ۷۳
- گفتار ویلیام جیمز دربارهٔ فلاسفهٔ بدبین ۷۴
- سخنی از نیچه ۷۴
- ابوالعلاء و خیام ۷۵
- پوچی‌گرایی تقلیدی در میان برخی ایرانیان معاصر ۷۶
- حکمای خوش‌بین ۷۶
- اشعاری از مولوی ۷۶
- داستان مرگ فرزند ابوظلمحه ۷۷
- سخن ویلیام جیمز در فرق مذهب و اخلاق محض ۷۸

۷۹	ناز یا اعتراض؟
۷۹	چند بیت از خیام
۸۰	چند بیت از ناصر خسرو
۸۳	بخش دوم: حل مشکل
۸۳	نگاهی به فلسفه اسلامی
۸۴	راهها و مسلکها
۸۴	راههای اهل تعبد، اشاعره، معتزله و حکمای الهی
۸۷	بخش سوم: تبعیضها
۸۷	پاسخ اجمالی به اشکال تبعیضها
۸۸	اشکالی که بر این پاسخ اجمالی می توان وارد کرد
۸۹	آیا در مورد خداوند، مصلحت و حکمت معنی ندارد؟!
۹۰	پاسخ تفصیلی به اشکال تبعیضها
۹۱	آیا نظام هستی، نظام ذاتی است یا قراردادی؟
۹۳	خاطره‌ای خوش و جاوید از دوران تحصیل در حوزه علمیه قم
۹۵	تفاوت، نه تبعیض
۹۵	فرق تفاوت با تبعیض
۹۶	راز تفاوتها
۹۸	نظام طولی در جهان هستی
۹۸	زبان مخصوص قرآن درباره نظام هستی
۱۰۰	دلیل عقلی بر نظام طولی
۱۰۱	نظام عرضی
۱۰۲	اصل پیوستگی حوادث و یا اندام‌وارگی جهان
۱۰۳	نظریه وجوب بالقیاس و امکان بالقیاس در فلسفه الهی
۱۰۴	سنت الهی
۱۰۵	قرآن و سنت الهی
۱۰۸	قانون چیست؟
۱۰۸	آیا قوانین آفرینش استثناء پذیرند؟
۱۰۹	آیا معجزه، نوعی استثناء در قانون خلقت است؟
۱۰۹	دعا و صدقه چطور؟
۱۱۰	آیا از قضای الهی می توان فرار کرد؟
۱۱۱	قضا و قدر و مسئله جبر
۱۱۱	رباعی منسوب به خیام
۱۱۲	خلاصه بحث در این بخش

۴. سرنوشت اختصاصی و مشترک ۱۸۳
- ارتباط دو جهان ۱۸۵
- سه نوع کیفر:
۱. تنبیه و عبرت (رابطه قراردادی جرم و جریمه) ۱۸۷
۲. مکافات دنیوی (رابطه علی و معلولی جرم و جریمه) ۱۸۹
۳. عذاب اخروی (رابطه اتحادی جرم و جریمه) ۱۹۱
- روایت قیس بن عاصم ۱۹۶
- یادی از استاد ۱۹۸
- کوتاه سخن ۱۹۹
- اشعاری از مولوی و سعدی ۲۰۰
- بخش هشتم: شفاعت ۲۰۳
- هفت اشکال بر شفاعت ۲۰۳
- آنجا که قانون ضعیف است ۲۰۵
- قرآن، عوامل سه گانه بول بارتی و زور را در دستگاه الهی نفی می کند ۲۰۵
- داستان علی علیه السلام و ابن عباس ۲۰۶
- داستان عمرو پسر عمرو عاص ۲۰۶
- اقسام شفاعت ۲۰۷
- نقض قانون ۲۰۸
- امام حسین برای تقویت قوانین اسلام شهید شده نه برای تضعیف آن ۲۰۹
- حفظ قانون ۲۱۰
- دو نوع شفاعت:
۱. شفاعت رهبری ۲۱۰
۲. شفاعت مغفرت ۲۱۴
- جاذبه رحمت یا تقدم رحمت بر غضب ۲۱۵
- اصل تطهیر در جریان خلقت ۲۱۵
- اصل سلامت و تعادل و تقدم آن بر بیماری و بی اعتدالی ۲۱۶
- رحمت عام الهی ۲۱۷
- رابطه مغفرت و شفاعت ۲۱۸
- مغفرت الهی مانند هر فعل دیگر از افعال الهی نظام خاص دارد ۲۱۸
- انسان و ولایت کلیه الهی ۲۱۹
- شرط شفاعت (توحید) ۲۱۹
- شفاعت از آن خداست ۲۱۱
- فرق اساسی شفاعت حق با شفاعت باطل ۲۲۱
- اشاره به سخنی از صدر لسانیین در باب شفاعت ۲۲۱
- توحید و توسلات ۲۲۱
- خلاصه ای از پاسخها به ایرادها ۲۲۴

۲۲۷	بخش نهم: عمل خیر از غیر مسلمان
۲۲۷	طرح بحث
	داستان یکی از دوستان که از مشاهده دختران تارک دنیا در بیمارستان جذامیان مشهد به هیجان آمده بود
۲۲۹	جنبه کلی بحث
۲۳۰	ما کاری به حساب اشخاص نداریم
۲۳۱	داستان امّ علاء در مرگ عثمان بن مظعون
۲۳۲	دینی جز اسلام پذیرفته نیست
۲۳۴	تفکر خاص امثال «جبران خلیل جبران» و «جرج جرداق» درباره آزادی و تساوی ادیان
۲۳۵	عمل صالح منهای ایمان
۲۳۶	دو طرز تفکر افراطی و تفریطی
۲۳۷	منطق سوم
۲۳۸	نظریه روشنفکر مآبان
۲۳۸	دلیل عقلی روشنفکر مآبان
۲۳۹	دلیل نقلی روشنفکر مآبان
۲۴۳	نظریه مقدسان سختگیر
۲۴۳	دلیل عقلی مقدس مآبان
۲۴۴	دلیل نقلی مقدس مآبان
۲۴۷	بخشی درباره ارزش ایمان
۲۴۷	آیا کفر مؤاخذه دارد؟
	بخشی درباره مراتب تسلیم:
۲۴۸	۱. تسلیم تن
۲۴۸	۲. تسلیم فکر
۲۴۹	۳. تسلیم روح
۲۴۹	شیطان فاقد کدام تسلیم بود؟
۲۵۱	اسلام واقعی و اسلام منطقه‌ای
۲۵۲	آیا کسانی مانند دکارت را می‌توان کافر شمرد؟
۲۵۳	اخلاص، شرط قبول اعمال است
۲۵۳	هر عملی دو بعد دارد: بعد تاریخی و اجتماعی، و دیگر بعد الهی و ملکوتی
۲۵۴	ارزش نیت از نظر اسلام
۲۵۴	نقد نظریه کسانی که برای فکر و نیت صرفاً ارزش مقدمی قائلند
۲۵۴	حسن «فعلی» و حسن «فاعلی»
۲۵۷	سخنان رسول اکرم درباره نقش نیت
۲۵۹	کیفیت یا کمیت؟
۲۵۹	آیا حاتم‌بخشی علی <small>رضی الله عنه</small> ارزش کیفی داشت یا کمی؟
۲۵۹	ایتار علی <small>رضی الله عنه</small> و خاندانش فقیر و یتیم و اسیر را بر خویشتن و نزول سوره «هل اتی»
۲۶۰	سهم زبیده زن هارون از جاری ساختن نهر طائف به مکه

- داستان بهلول و مسجد ۲۶۱
- نقش ایمان به خدا و ایمان به آخرت در بعد الهی و ملکوتی اعمال ۲۶۱
- جهان طبیعت، سرزمین مساعدی است برای کشت و کار. هرکس هر بذری بیفشانند جهان همان را رویانیده و به او تحویل می دهد ۲۶۵
- آیا انگیزه ترحم برای بعد ملکوتی دادن به اعمال کافی است؟ ۲۶۵
- روایاتی که دلالت می کند که نیکوکارهای مشرکان نیز در سرنوشتشان مؤثر است ۲۶۶
- آیا افرادی که در کارهای خویشان صرفاً انگیزه خیرخواهی و نیکوکاری دارند، دارای نوعی توحید فطری هستند؟ ۲۶۷
- نقش ایمان به نبوت و امامت در بعد ملکوتی اعمال ۲۶۸
- آفت زدگی ۲۷۱
- آفت زدگی اختصاص به اعمال کفار ندارد ۲۷۱
- آفت منت گذاری ۲۷۱
- آفت حسد ۲۷۲
- آفت جُهود و ستیزه گری ۲۷۲
- داستان مرحوم سیدحسین کوه کمری و شیخ مرتضی انصاری ۲۷۴
- آفت بی تفاوتی در دفاع از حق ۲۷۶
- آفت عجب و ریای بعد از عمل ۲۷۷
- زیر صفر ۲۷۸
- قاصران و مستضعفان ۲۷۸
- امام صادق مردم را شش گروه می کند ۲۸۱
- داستان هاشم بن البرید و محمد بن مسلم و ابوالخطاب با امام صادق ۲۸۴
- زاویه دید حکمای اسلام ۲۸۷
- نظریه بوعلی ۲۸۷
- نظریه صدرالمتألهین ۲۸۸
- اشعاری از مرحوم آقا محمد رضا حکیم قمشاهی ۲۸۹
- گناهان مسلمان ۲۹۰
- آیا گناهان شیعیان بخشیده شده است؟ ۲۹۰
- حدیث «حبّ علیّ حسنة لا تضرّ معها سیئة» ۲۹۰
- مخالفت شدید ائمه اطهار با اندیشه بی بند و باری در شیعه ۲۹۱
- رسول اکرم و ائمه اطهار همواره به عمل دعوت می کرده اند ۲۹۲
- روایات وارده در این باب ۲۹۳
- شرایط تکوینی و شرایط قراردادی ۲۹۷
- عذاب اهل ایمان به موجب گناهان ۲۹۹
- تخفیف عذاب از نیکوکاران بی ایمان ۳۰۰
- خلاصه و نتیجه این بخش ۳۰۲
- فهرستها ۳۰۵

بسم الله الرحمن الرحيم

یادداشت ناشر

کتاب عدل الهی از آثار نفیس استاد شهید آیت‌الله مطهری است، هم از نظر موضوع و هم از نظر سبک بحث. موضوع آن، هم جنبه کلامی و فلسفی دارد و هم جنبه اجتماعی. سبک ورود و خروج استاد به بحث نیز بدیع است و رساله‌ای به این سبک در عدل الهی نگارش نیافته است.

چاپ چهل و هشتم این کتاب با حروف و صفحه‌بندی جدید منتشر می‌شود و طبعاً نسبت به چاپهای گذشته دارای مزایایی است. امیدواریم رضایت خاطر علاقه‌مندان آثار آن اسلام‌شناس عظیم‌الشأن را فراهم آورده باشد.

اردیبهشت ۱۳۹۶

برابر با شعبان ۱۴۳۸

سید محمد تقی
موسوی قزوینی
مؤلف